

SHARQ ADABIY OBRAZLARI VA ULARNING G'ARB ADABIYOTIDAGI AKS-SADOSI

Rahimaxon Tojiboyeva

Namangan davlat chet
tillari instituti talabasi
rahimaxontojiboyeva06@gmail.com

Nurali Boqiyev

Namangan davlat chet
tillari instituti o'qituvchisi
MDWCT@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqola Sharq adabiyotidagi asosiy qahramon obrazlari – ideal inson, donishmand va oshiq tipologiyasini tahlil qilib, ularning G'arb adabiyotidagi aks-sadosini o'rganadi. Tadqiqotda Nizomiy Ganjaviyning “Layli va Majnun” asari hamda Shekspirning “Romeo va Julietta” tragediyasi o'rtasidagi tipologik o'xshashlik va farqlar alohida tahlil qilinadi. Maqolada qahramon obrazlari orqali Sharq va G'arb madaniy qadriyatlari, jamiyat va individ munosabati, sevgi va axloq tushunchalaridagi o'xshashlik va farqlar ochib beriladi. Tadqiqotda qiyosiy-tipologik, tarixiy-adabiy va madaniyatlararo tahlil usullaridan foydalanilgan.

Kalit so'zlar: Sharq adabiyoti, G'arb adabiyoti, qahramon tipologiyasi, ideal inson, donishmand, oshiq obrazi, Layli va Majnun, Romeo va Julietta, madaniy qadriyatlar, qiyosiy adabiyotshunoslik.

Kirish

Adabiyot insoniyatning ma'naviy xotirasi bo'lib, unda turli xalqlarning dunyoqarashi, axloqiy-estetik idealari va hayot falsafasi aks etadi. Qahramon obrazlari esa har bir adabiy an'ananing markaziy elementi hisoblanadi. Sharq adabiyotida qahramon tipologiyasi – ideal inson, donishmand va oshiq obrazlari – o'zining boy falsafiy-axloqiy mazmuni bilan ajralib turadi. Bu obrazlar nafaqat Sharq adabiyotida, balki G'arb adabiyotida ham o'ziga xos aks-sado topgan.

Maqolaning asosiy maqsadi – Sharq adabiyotidagi uch asosiy qahramon tipi (ideal inson, donishmand, oshiq)ni tizimli tahlil qilish va ularning G'arb adabiyotidagi talqinini qiyosiy jihatdan o'rganishdir. Tadqiqotda Nizomiy Ganjaviyning “Layli va Majnun” dostonidagi oshiq obrazlari va Shekspirning “Romeo va Julietta” tragediyasidagi qahramonlar o'rtasidagi tipologik o'xshashlik va farqlarga alohida e'tibor qaratiladi.

1. Sharq adabiyotida qahramon tipologiyasining nazariy asoslari

Ideal inson obrazi: insoniy kamolot timsoli

Sharq mumtoz adabiyotida “ideal inson” obrazi insoniy kamolotning eng yuksak darajasini ifodalaydi. Bu obraz ko‘plab Sharq mutafakkirlari va shoirlari asarlarida o‘zining badiiy ifodasini topgan. Xususan, Alisher Navoiyning “Xamsa” asarlarida ideal inson obrazi turli qirralari bilan namoyon bo‘ladi. Navoiy “Hayrat ul-abror”da adolatli hukmdor, “Farhod va Shirin”da vafodor oshiq va mehnatkash qahramon, “Saddi Iskandariy”da esa donishmand va adolatli podshoh obrazlarini yaratgan.

Yusuf Xos Xojibning “Qutadg‘u bilig” asarida ideal inson obrazi to‘rt asosiy timsol – “Qut” (saodat), “Aql” (aql), “Saodat” (baxt) va “Taqdir” orqali ifodalangan. Bu asarda ideal inson – o‘zida aql, donolik, adolat va saodatni mujassam etgan komil shaxs sifatida talqin qilinadi.

Sharq adabiyotida ideal inson obrazi quyidagi asosiy xususiyatlar bilan tavsiflanadi:

- Ma’naviy-axloqiy yetuklik: Ideal inson o‘z nafsini tarbiyalagan, yaxshilik va yomonlikni farqlay oladigan shaxsdir. “Ulardir bilguvchi yaxshi yomonni, Boshlovchi to‘g‘ri pok yo‘lga insonni”.

- Ilm va donishmandlik: Bilim va donolik ideal insonning eng muhim sifatlaridan biri hisoblanadi. “Yana top donishmand, olimlar tilin, Yorituvchi ular ilm-u haq yo‘lin”.

- Adolat va ezgulik: Ideal inson jamiyatda adolat o‘rnatishga, zaiflarni himoya qilishga intiladi.

Donishmand obrazi: aql va hikmat timsoli

Donishmand obrazi Sharq adabiyotining eng qadimiy va barqaror obrazlaridan biridir. Bu obraz ko‘pincha hukmdorga maslahat beruvchi, jamiyatni to‘g‘ri yo‘lga boshlovchi, sirli bilimlar egasi sifatida tasvirlanadi. Jaloliddin Rumiyning “Masnaviy” asarida donishmand obrazlari muhim o‘rin tutadi.

Sharq adabiyotidagi donishmand obrazining o‘ziga xos xususiyatlari:

- Hikmat va falsafa: Donishmand hayotning mazmun-mohiyatini anglashga qaratilgan chuqur falsafiy qarashlarga ega.

- Tarbiyaviy vazifa: Donishmand jamiyatni ma’rifatli bo‘lishga, yaxshi xulq-atvoriga chorlaydi.

- Vaqt va zamon tushunchasi: Donishmand vaqt qadrini biladi, uni bekor sarf etmaydi.

Oshiq obrazi: ishq va sadoqat ramzi

Oshiq obrazi Sharq adabiyotining eng ta’sirchan va ko‘p qirrali obrazlaridan biridir. Nizomiy Ganjaviyning “Layli va Majnun” dostonida oshiq obrazi o‘zining klassik ifodasini topgan. Majnun obrazi – ishq yo‘lida jamiyatdan ajralgan, sahroda yashovchi, faqat sevgilisi Laylini o‘ylaydigan oshiq timsoli sifatida shakllangan.

Oshiq obrazining asosiy tipologik xususiyatlari:

Xususiyat	Sharq adabiyotida ifodasi
Ishq yo'lida fano	Oshiq o'z borlig'ini sevgilisida yo'qotadi
Jamiyatdan uzoqlashish	Oshiq jamiyat me'yorlariga bo'ysunmaydi, ko'pincha jamiyatdan chetlanadi
Sufiyona munosabat	Ishq – nafaqat hissiy, balki ma'naviy kamolot yo'li
Sadoqat va vafo	Oshiq sevgilisiga cheksiz sadoqat bilan bog'langan

Nizomiy asarlarida ayol obrazlari ham alohida o'rin tutadi. Nizomiy o'z davri uchun yangi bo'lgan “modern” qahramonlarni – aqlli, bilimli va hatto erkakni yetuklikka yetaklovchi ayol obrazlarini yaratgan. Uning asarlaridagi ayollar mustaqil fikrlaydi, o'z taqdirini o'zi belgilaydi.

Sharq oshiq obrazi va G'arbdagi aks-sadosi: Layli-Majnun va Romeo-Juliet *Nizomiy “Layli va Majnun” dostonida oshiq obrazi*

Nizomiy Ganjaviyning “Layli va Majnun” (XII asr) dostoni ishqiy-sufiyona mavzudagi eng mashhur Sharq asarlaridan biridir. Doston Qays ibn al-Mulavvah (Majnun) va Laylo binti Sa'd (Layli) o'rtasidagi haqiqiy voqealarga asoslangan. Nizomiy bu hikoyani o'zining badiiy mahorati bilan ishlab, uni falsafiy-axloqiy mazmun bilan boyitgan.

Majnun obrazining tipologik xususiyatlari:

1. Muhabbat va jamiyat ziddiyati: Majnun Layliga bo'lgan muhabbati jamiyat me'yorlariga zid keladi. Qabilalararo nizolar va ijtimoiy to'siqlar ularning birlashishiga imkon bermaydi.

2. Aql va ishq ziddiyati: Majnun aqldan ozgan deb hisoblanadi. Nizomiy asarida “Majnun iloni obrazi” orqali uning murakkab psixologiyasi – jin tomonidan egalanganlik va Layli xazinasining qo'riqchisi sifatidagi ikki tomonlama mavqei ifodalangan.

3. Sufiyona talqin: Majnun obrazi ko'pincha sufilylik an'anasida Xudoning ishqida fano bo'lgan solik timsoli sifatida talqin qilinadi. Layli esa ilohiy jamol ramzidir.

4. O'z-o'zini yo'qotish: Majnun jamiyatdan butunlay ajralib, sahroga chiqadi, u yerda yirtqich hayvonlar bilan do'stlashadi, moddiy dunyodan voz kechadi.

Layli obrazining tipologik xususiyatlari:

Nizomiy asarida Layli boshqa Sharq adabiyotidagi an'anaviy ayol obrazlaridan farq qiladi. U passiv emas, balki o'z his-tuyg'ularini ifodalay oladigan, Majnunga nisbatan murakkab munosabatda bo'lgan qahramondir. Biroq, keyingi davrlarda, ayniqsa XVI asr ozarbayjon shoiri Fuzuliy talqinida Layli obrazi yanada faollashadi – u she'rlar yozadi, Majnun bilan birlikka intiladi va ruhiy kamolotga erishadi.

Shekspir “Romeo va Julietta” tragediyasida oshiq obrazi

Shekspirning “Romeo va Julietta” asari (taxminan 1595-1597) G'arb adabiyotidagi eng mashhur ishqiy tragediyadir. Asar Italiyaning Verona shahrida

yashovchi ikkita urushayotgan oila – Montekkilar va Kapulettilar farzandlari o'rtasidagi taqiqlangan muhabbatni tasvirlaydi.

Romeo obrazining tipologik xususiyatlari:

Ehtiros va shiddat: Jerom Klinton ta'kidlaganidek, "Majnunlik muloyimligi va Romeoning zo'ravonligi" o'rtasida keskin farq bor. Romeo o'z his-tuyg'ularida shiddatli, tez qaror qabul qiladi, dushmanlariga qarshi kurashda qat'iyat ko'rsatadi.

Jamiyat bilan to'qnashuv: Romeo ham Majnun kabi jamiyat qonunlariga qarshi chiqadi, ammo Majnundan farqli o'laroq, u jamiyatdan butunlay ajralib chiqmaydi, aksincha, jamiyat ichida kurash olib boradi.

Harakat va qat'iyat: Romeo o'z sevgisi uchun kurashadi, qilich ko'taradi, surgun qilinadi, nihoyat, o'z joniga qasd qiladi.

Juliet obrazining tipologik xususiyatlari:

Nizomiyning Layli obrazidan farqli o'laroq, Shekspirning Juliet obrazi ancha faol va mustaqildir. U:

- O'z sevgisini ochiq ifodalaydi;
- Ota-onasining irodasiga qarshi chiqadi;
- Romeo bilan yashirin nikoh qurishga qaror qiladi;
- O'limdan qo'rqmaydi, sevgisi uchun kurashadi.

Jerom Klinton ta'kidlaganidek, "Nizomiy asarida Laylining o'chirilishi va Shekspir asarida Jul'yettaning o'zini namoyon qilishi" o'rtasidagi farq ikki madaniyatdagi ayol obrazi talqinidagi tub farqni ko'rsatadi.

Tipologik qiyosiy tahlil

Quyidagi jadvalda "Layli va Majnun" hamda "Romeo va Julietta" asarlaridagi asosiy tipologik o'xshashlik va farqlar tizimlashtirilgan:

Mezon	Layli va Majnun	Romeo va Julietta
Sevgi talqini	Sufiyona, ma'naviy kamolot yo'li	Dunyoviy, ehtirosli, romantik
Qahramon xarakteri	Majnun – muloyim, passiv, jamiyatdan chetlangan	Romeo – shiddatli, faol, jamiyat ichida kurashadi
Ayol obrazi	Layli – nisbatan passiv, taqdirga bo'ysunuvchi	Juliet – faol, mustaqil, qaror qabul qiluvchi
Jamiyat bilan munosabat	Jamiyatdan qochish, sahroga chiqish	Jamiyatga qarshi kurash, o'lim orqali yengish
Oxirat	Majnun Laylining qabri ustida vafot etadi, ruhiy birlikka erishadi	Ikkala qahramon ham o'z joniga qasd qiladi, oilalar yarashadi
Ijtimoiy kontekst	Qabilalararo to'siqlar, urf-odatlar	Oilaviy adovat, sinfiy to'siqlar

Badiiy uslub	Ramziy, kinoyali, sufiylik unsurlari bilan	Realistik, dramatik, hissiy shiddat bilan
--------------	--	---

O'xshashliklarning madaniy-sabablari

Ikkala asardagi o'xshashliklarning ildizlari inson tabiatining universalligi bilan izohlanadi. Taqiqlangan muhabbat, jamiyat va individ ziddiyati, sevgi uchun kurash va fidoiylik – bular insoniyat tarixining turli davrlarida turli madaniyatlarda namoyon bo'lgan umuminsoniy mavzulardir .

“Romeo va Juliettata” va “Layli va Majnun”dagi sevgi timsollari “inson ongining arxetipik tuzilmalari” sifatida talqin qilinishi mumkin. Bu asarlar kollektiv ongsizlikdagi universal obrazlarni – oshiq, kurashchi, qurbon bo'luvchi qahramonni – ifodalaydi .

Biroq, o'xshashliklar bilan bir qatorda, farqlar ham ikki madaniyatning o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatadi:

Madaniy qadriyat	Sharq (Layli-Majnun)	G'arb (Romeo-Juliet)
Individ va jamiyat	Jamiyat me'yorlariga bo'ysunish, undan qochish	Jamiyatga qarshi kurash, uni o'zgartirish
Sevgi va din	Sevgi – ilohiy ishqning timsoli	Sevgi – dunyoviy, individual hissiyot
Qahramon taqdiri	Taqdirga bo'ysunish, ruhiy kamolot	Taqdirga qarshi kurash, qahramonlik o'limi

Qahramon obrazlari madaniy qadriyatlarni aks ettirishi

Sharq adabiyotidagi qahramon obrazlarida madaniy qadriyatlar

Sharq adabiyotidagi qahramon obrazlari o'zida quyidagi asosiy madaniy qadriyatlarni aks ettiradi:

1. Jamoatchilik va ijtimoiy uyg'unlik

Sharq qahramoni ko'pincha jamiyat bilan uyg'unlikda yashashga intiladi. Donishmand obrazlari jamiyatni to'g'ri yo'lga boshlovchi, odamlarni birlashtiruvchi kuch sifatida talqin qilinadi. Farobiyning “Fozil shahar” konsepsiyasida ideal inson – jamiyat farovonligi uchun xizmat qiluvchi shaxsdir .

2. Axloqiy poklik va ma'naviy yetuklik

Sharq adabiyotida qahramonning tashqi ko'rinishidan ko'ra uning ichki dunyosi, axloqiy fazilatlari muhimroq hisoblanadi. “Ilm-u donishlarin o'rgan ko'pmi kam. Ulardir bilguvchi yaxshi yomonni” – bu misralarda bilim va axloqiy yetuklik o'rtasidagi bog'liqlik ifodalangan .

3. Vafo va sadoqat

Sharq adabiyotidagi oshiq obrazining eng muhim xususiyati – vafodorlikdir. Majnun o'z sevgisiga butun umri davomida sadoqat bilan bog'langan. Bu sadoqat nafaqat sevgiliga, balki egallagan ma'naviy qadriyatlarga ham bo'lgan sadoqatdir.

4. Sabr va qanoat

Sharq qahramoni qiyinchiliklarga sabr bilan chidaydi, taqdirga bo'ysunadi, kam narsaga qanoat qiladi. Bu xususiyat ayniqsa sufiyona adabiyotda kuchli ifodalangan. Jaloliddin Rumi "Masnaviy" asarida sabr va qanoatni inson kamolotining muhim sharti deb bilgan.

5. Bilimga hurmat

Donishmand va olim obrazlari Sharq adabiyotida yuksak martabaga ega. Ularga hurmat ko'rsatish, ularning so'zlarini qadrlash – ideal insonning muhim xususiyati sifatida talqin qilingan: "Mehrin qozon, qadr et so'zlarini ham, Ilm-u donishlarin o'rgan ko'pmi kam".

G'arb adabiyotidagi qahramon obrazlarida madaniy qadriyatlar

G'arb adabiyotidagi qahramon obrazlari o'z navbatida quyidagi madaniy qadriyatlarni aks ettiradi:

1. Individualizm va shaxsiy erkinlik

Romeo obrazi – bu shaxsiy his-tuyg'ularni jamiyat me'yorlaridan ustun qo'yadigan individualist qahramondir. U o'z sevgisi uchun kurashadi, hatto o'limga boradi.

2. Faollik va kurash

G'arb qahramoni passiv taqdir kutuvchi emas, balki faol kurashuvchi shaxsdir. Romeo dushmanlari bilan jang qiladi, surgunga boradi, o'z taqdirini o'zi hal qilishga intiladi.

3. Realizm va psixologizm

G'arb adabiyoti qahramonlari ko'pincha real hayotiy vaziyatlarda, psixologik chuqurlik bilan tasvirlanadi. Shekspir qahramonlarining ichki kechinmalari, ikkilanishlari, qarama-qarshiliklari chuqur psixologik tahlil bilan ifodalangan.

4. Dunyoviylik

G'arb Uyg'onish davri adabiyoti qahramonlari diniy-sufiyona talqindan uzoqlashgan, dunyoviy qadriyatlarni – muhabbat, sharaf, oila, shaxsiy baxtni markazga qo'ygan.

Qiyosiy tahlil: madaniy qadriyatlar tizimidagi o'xshashlik va farqlar

Madaniy qadriyat	Sharq adabiyoti	G'arb adabiyoti
Jamiyat va individ	Jamoatchilik, uyg'unlik	Individualizm, erkinlik
Qahramon faolligi	Passiv, taqdirga bo'ysunuvchi	Faol, kurashuvchi
Sevgi talqini	Ilohiy ishq ramzi, ma'naviy kamolot	Dunyoviy hissiyot, romantik muhabbat

Ayol obrazi	An'anaviy, passiv, taqdirga bo'ysunuvchi	Faol, mustaqil, qaror qabul qiluvchi
O'lim talqini	Ruhiy birlikka erishish, fano	Qahramonlik o'limi, qurbonlik
Badiiy uslub	Ramziy, kinoyali, sufiylik unsurlari	Realistik, psixologik, dramatik

Adabiy obrazlarning transferi va transformatsiyasi

Sharq-G'arb adabiy aloqalari tarixi

Sharq va G'arb adabiyotlari o'rtasidagi o'zaro ta'sir uzoq tarixga ega. O'rta asrlarda arab, fors va turkiy adabiyotning ko'plab asarlari lotin va ispan tillariga tarjima qilingan. Ispaniya va Sitsiliyadagi madaniy sintez muhitida Sharq adabiy obrazlari G'arbgga o'tgan.

XIII asrdan boshlab Yevropada Sharq adabiyotiga qiziqish kuchaygan. XIV-XV asrlarda "Sharqiy romanlar" (roman d'orient) janri rivojlanib, unda Sharq qahramonlari – sultonlar, malikalar, donishmandlar – o'ziga xos talqinda tasvirlangan.

Oshiq obrazining transformatsiyasi

Layli va Majnun haqidagi hikoya turli davrlarda turli xalqlar adabiyotida qayta ishlangan:

Davr	Asar	Muallif	O'ziga xos xususiyat
XII asr	Layli va Majnun	Nizomiy Ganjaviy	Klassik fors talqini, sufiylik unsurlari
XV asr	Layli va Majnun	Alisher Navoiy	Turkcha talqin, axloqiy-ijtimoiy mazmun
XVI asr	Layli va Majnun	Fuzuliy	Ozarbayjon turkchasi, Layli obrazining faollashuvi
XVI asr	Romeo va Julietta	Shekspir	G'arb talqini, realistik-dramatik uslub

Fuzuliy talqinida Layli obrazi sezilarli darajada o'zgargan: u she'rlar yozadi, Majnun bilan birlikka intiladi, ruhiy kamolotga erishadi. Bu transformatsiya Sharq adabiyotida ham ayol obrazining evolyutsion rivojini ko'rsatadi.

Madaniyatlararo o'xshashliklarning sabablari

Adabiy obrazlarning madaniyatlararo o'xshashliklari quyidagi omillar bilan izohlanadi:

1. Umuminsoniy arxetiplar: Karl Gustav Yung ta'limotiga ko'ra, kollektiv ongsizlikda insoniyatning umumiy tajribalarini ifodalovchi arxetiplar mavjud. Oshiq, donishmand, qahramon – shunday arxetiplardir.

2. Madaniy almashinuvlar: Ispaniya va Sitsiliyadagi convivencia (birga yashash) muhiti, Toledo va Kordovadagi tarjima markazlari Sharq adabiy obrazlarining G'arbgga o'tishida muhim rol o'ynagan.

3. Adabiy an'analarning uzviyligi: Har bir adabiy an'ana o'zidan oldingi an'analarni o'zlashtirib, ularni yangi bosqichga ko'taradi. Nizomiy uchun "Xamsa" yaratish yangilik bo'lsa, Navoiy uchun bu an'ana edi.

Xulosa

Sharq adabiyotidagi qahramon tipologiyasi – ideal inson, donishmand va oshiq obrazlari – Sharq madaniyatining axloqiy-estetik qadriyatlarini o'zida mujassam etgan boy badiiy merosdir. Bu obrazlar nafaqat Sharq adabiyotida, balki G'arb adabiyotida ham o'ziga xos aks-sado topgan.

"Layli va Majnun" va "Romeo va Julietta" asarlari qiyosiy tahlili quyidagi xulosalarni chiqarishga imkon beradi:

1. Tipologik o'xshashliklar: Ikkala asarda ham taqiqlangan muhabbat, jamiyat va individ ziddiyati, sevgi uchun fidoiylik kabi umuminsoniy mavzular aks etgan. Bu o'xshashliklar inson tabiatining universalligi va kollektiv ongsizlikdagi arxetiplar bilan izohlanadi.

2. Madaniy farqlar: Sharq asarida oshiq obrazi muloyim, jamiyatdan chetlangan, ishq ma'naviy kamolot yo'li sifatida talqin qilingan bo'lsa, G'arb asarida qahramon shiddatli, faol, jamiyatga qarshi kurashuvchi va ishq dunyoviy hissiyot sifatida tasvirlangan.

3. Ayol obrazidagi farq: Nizomiy asarida Layli nisbatan passiv bo'lsa, Shekspir asarida Juliet faol, mustaqil va qaror qabul qiluvchi qahramon sifatida namoyon bo'ladi. Bu farq ikki madaniyatdagi ayol obrazi talqinidagi tub farqni ko'rsatadi.

4. Qadriyatlar tizimidagi farq: Sharq qahramoni jamoatchilik, sabr-qanoat, vafo va axloqiy poklik kabi qadriyatlarni ifodalasa, G'arb qahramoni individualizm, erkinlik, kurash va dunyoviylik qadriyatlarini aks ettiradi.

Qahramon obrazlari orqali madaniy qadriyatlarining aks etishi har bir adabiy an'ananing o'ziga xosligini saqlab qolgan holda, umumbashariy insoniy kechinmalarni ifodalashda umumiy til topa olishini ko'rsatadi. Sharq va G'arb adabiyotlari o'rtasidagi bu o'zaro ta'sir va tipologik o'xshashliklar madaniyatlararo muloqotning boyituvchi tabiatini namoyish etadi.

Adabiyotlar

1. Hayitov, H.A. (2019). Sharq mumtoz adabiyotida ohang talqini. Ilmiy jurnal, 8(29).

2. Talattof, K., & Clinton, J.W. (2000). The Poetry of Nizami Ganjavi: Knowledge, Love and Rhetoric. New York: Palgrave.

3. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. (2000). Adabiy an'ana. O'zME, 1-jild. Toshkent.

4. Perkins, N. (2014). 'For you are a man and she is a maid': Performing masculinity in Orientalist medieval and modern popular romance fiction. Journal of European Popular Culture, 5(2), 89-103.

5. Albab, M.U. (2024). Psychoanalytic study on the main character in Nizami Ganjavi's Layla Majnun And William Shakespeare's Romeo Juliet: A Comparative Literature. *Instructional Development Journal*, 7(2).

6. Sharq-u G'arb Renessans adabiyoti: Navoiy va Shekspir. (2022). Xalqaro ilmiy-nazariy anjuman materiallari. Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU.

7. Halilov, A.S. (2019). The structural and typological analysis of the image of the hero in the Slavic and Oghuz epics. *Epics Studies*, 2(14), 67-72.

8. Figurative Language in Layla Majnun and Romeo and Juliet: A Comparative Study. (2021). *English Language Teaching Prima*, 3(1).

9. Romeo & Juliet vs. Lily & Majnun criticism: comparative psychoanalysis. (2013). *International Journal of Literature and Arts*.